

Divadelná Nitra znepokojujúca

Prvá, víkendová časť festivalu **Divadelná Nitra** bola slnečná, príjemná, no hlavne znepokojujúca. Človeku zostali v mysli dve podobné mená: Toufar a Coufal.

tento rok je tu málo ľudí,“ konštatujú kamaráti z Nitry a pravidelní návštevníci divadelného festivalu im dávajú za pravdu. Na Svätoplukovom námestí pred Divadlom Andreja Bagara je v piatok podvečer otvorených len niekoľko stánkov a aj tie vyzerajú, ako keby ešte neboli celkom dostavané. Až neskôr mi dôjde, že chladné konštrukcie z lešenárskych trubiek sú vlastne umeleckým zámerom (hoci dodnes mám problém s jeho interpretáciou). **Divadelná Nitra** z nejakého dôvodu tento rok – napriek slnečnému počasiu – nezaujala toľko Nitranov ako v minulých rokoch. Dôvodom môže byť neprítomnosť „jarmočných“ stánkarov, málo atraktívny sprievodný program (Slovak Brass Quintet či DIY Instruments Ensemble hrali dobre a zaujímavo, no Puding pani Elvisovej, Sto múch či Muzička by asi prilákali viac divákov), alebo celkový pokles záujmu miestnych obyvateľov o dianie v uliciach mesta. Ťažko povedať.

Na samotných predstaveniach už bolo ľudí viac, tie, ktoré sa konali v menších sálach, boli často naplnené do posledného miesta.

.odovzdávanie Dosiek

Otváracie predstavenie festivalu Suite č. 1 „ABC“ pre 22 účinkujúcich a dirigenta, v podaní Jorisa Lacosta, jedenástich členov francúzskeho súboru Échelle 1:1 a jedenástich slovenských nehercov, bolo vo veľkej sále, ktorá plná nebola. Predstavenie, pozostávajúce zo skandovania textov v rôznych jazykoch, bolo viac virtuóznou etudou než divadlom. Dozvedeli sme sa, že sme jednotlivci, ktorých hlas je silnejší, ak znie naraz s ďalšími jednotlivcami, dozvedeli sme sa, že hovoríme rôznymi jazykmi. Ináč nič.

Nie celkom vydarený začiatok však napravil doteraz určite najpodarenejší ceremoniál odovzdávania Dosiek za minulé divadelnú sezónu (v réžii Doda Gombára). Usadený pár domasedov v podaní Jany Olhovej a Jána Jackuliaka zažije vpád divadla do svojho bytu, ktorý je vlastne scénou z martinskej inscenácie Hamleta. Bolo to vtipné a inteligentné. Divadlo bolo predstavené nie ako vzdialené vysoké umenie, ale niečo, čo je veľmi blízko, niečo, čo človek potrebuje, aj keď si to možno nie celkom uvedomuje. Len pre úplnosť dodajme, že Dosku za najlepšiu inscenáciu minulej sezóny dostala Sláva Daubnerová za Untitled, Dosku za najlepší mužský herecký výkon si odniesol Daniel Heriban a za najlepší ženský výkon Anna Javorková.

V priebehu víkendu som videl ešte Čajku v podaní Záhrebského divadla mladých (zaujímavá, skôr naznačujúca než vysvetľujúca inscenácia fragmentov Čechovovej hry) a hru Dey Loher Modrofúz (nádej žien) inscenovanú Eduardom Kudláčom v Mestskom divadle Žilina (pekne zahraných sedem variácií na lásku a smrť, až v programovom bulletine som sa dočítal o symbolických presahoch jednotlivých postáv – zo samotného predstavenia sa to odčítať nedalo).

Tento ročník **Divadelnej Nitry** však ostane pamätný vďaka inscenáciám Toufar a Vnútro vnútra. Obe inscenácie sa týkajú katolíckych kňazov s istotou (Josef Toufar) alebo s veľkou pravdepodobnosťou (Přemysl Coufal) zabitých komunistickou políciou, obe sú prísne vymedzené žánrom dokumentárneho divadla (fabulácia je nedovolená, použité môžu byť len historické materiály), obe inscenácie vznikli v spolupráci s **Divadelnou Nitrou** v rámci jej projektu **Paralelné životy**.

Toufar je „dokumentárna komorná opera“, autorom libreta aj hudby je Aleš Březina, režisérom Petr Zelenka, v hlavných úlohách vystupuje 88-ročná speváčka a herečka Soňa Červená, špičkový kontratenorista Jan Mikušek a päť dievčat z Kühnovho detského sboru. V opere ide o prípad čihoštského kňaza Josefa Toufara. V decembri 1949 prišlo v jeho kostole počas omše k zázraku či „zázraku“, ktorý dosvedčilo 19 ľudí. Z Čihošte sa stalo pútnické miesto, ŠtB zatkla kňaza Toufara a dlhodobým mučením ho prinútila podpísať priznanie, že „zázrak“ sám zinscenoval (komplikovaným mechanizmom vychýlil kríž na oltári), keďže chcel poškodiť socialistické zriadenie a pomôcť silám svetového imperializmu. Krásna hudba, skvelý Jan Mikušek ako Toufar, hrozivá Soňa Červená v role Gottwalda („Ten človek mi zničil život, a tak sa mu teraz mstím a, pravdupovediac, robím to s veľkou radosťou,“ povedala táto obdivuhodná dáma, ktorá už v roku 1954 spievala Carmen po nitrianskom predstavení). Osud skromného vidieckeho kňaza, ktorého dobili na smrť, pôsobí znepokojujúco: Aký zmysel mala jeho smrť? A ako by som sa v jeho prípade zachoval ja?

Vnútro vnútra divadla SKRAT je vlastne dvojnascenácia. Prvá časť, v réžii Ľuba Burgra, miestami až komicky opisuje vnútorný mechanizmus policajného režimu. Strach, cynizmus, neobyčajná schopnosť eštebákov prispôbiť sa každému režimu a pritom si zachovať podlosť a slizkosť. Druhá časť, v réžii Dušana Vicena, je príbehom tajne vysväteného kňaza Přemysla Coufala. ŠtB naňho s pomocou agentov v zahraničí nastražila pascu, hrozila mu, snažila sa ho skompromitovať, až ho 22. feb -ruára 1981 našli v jeho bratislavskom byte mŕtveho. Bola to samovražda alebo vražda? Viacero dôkazov a indícií smeruje k druhej možnosti. Známy moravský katolícky disident a signatár Charty 77 Augustín Navrátil žiadal politcké orgány ČSSR o dôkladné vyšetrenie prípadu. Po policajnej perzekúcii bol internovaný na psychiatrii s diagnózou paranoia kverulans. Začiatkom deväťdesiatych rokov o prípade písal novinár Marcel Samuhel. V apríli 1993 za záhadných okolností zmizol vo Vysokých Tatrách a jeho telo sa dodnes nenašlo. Kým Toufar odkazuje na hroznú minulosť, Coufal zasahuje až do súčasnosti. A z toho mrazí.

.nielen divadlo

Divadelná Nitra nie sú však len divadlá. Sú to aj dlhé večery pri víne v Libresse na Kupeckej ulici, kde stretnete hercov, režisérov, dámy z Divadelného ústavu, všetkých. Práve tam sa konajú vášnivé polemiky, tam sa šíria klebety, tam sa utužujú priateľstvá. Tento rok sa však aj tam najčastejšie spomínali farári Toufar a Coufal. Nikomu pri tom nebolo do smiechu.

Divadelná Nitra tento rok nezaujala toľko Nitranov ako v minulých rokoch.